

РОЛЬ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Валентина БУРЕНКО, завідувач кафедри методики мов та літератури ІППО Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат педагогічних наук, доцент

Шановні колеги!

Із цього номера нашого журналу ми розпочинаємо публікацію теоретико-методичних матеріалів рубрики «Культурологічний лекторій». Усім нам добре зрозуміле значення соціокультурної компетенції у володінні іноземними мовами. Поряд із комунікативно-мовленнєвою та мовною вона сприяє духовному збагаченню кожної особистості, формуванню полікультурних традицій.

Сподіваємося, що матеріали, які будуть репрезентовані у новій рубриці «Культурологічний лекторій» збагатять Ваші теоретичні знання, урізноманітнять Ваші власні методичні полікультурні знання. Також маємо надію на творчу співпрацю з Вами, адже у кожного із Вас є свої цікаві напрацювання у царині формування соціокультурної компетенції. Надсилайте їх, будь-ласка, до редакції нашого журналу.

У складних сучасних умовах розвитку людської цивілізації з міжнародними конфліктами, расовою дискримінацією, пригніченням національних меншин, упередженим ставленням до представників інших традицій, віросповідань тощо особливо гостро постає проблема формування особистості з належно розвинутою толерантною самосвідомістю, яка здатна до спілкування і співпраці з представниками різних національних етнічних та соціальних груп.

Вирішення означеної проблеми у суспільстві, насамперед, покладається на систему освіти і виховання. Саме формування міжкультурної освіти, діалогу культур повинно стати постійним компонентом освітньої практики. Особливе місце у формуванні культури міжнародного спілкування посідає шкільний предмет «Іноземна мова», одним із основних завдань якого є формування здатності вести міжкультурний діалог та висока комунікативна компетенція. Перед кожним учителем іноземної мови згідно із «Загальноєвропейськими рекомендаціями мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання» та Державними освітніми стандартами постає низка завдань:

- навчити учнів спілкуванню іноземною мовою;
- формувати соціальні навички та розвивати критичне мислення школярів;
- удосконалити комунікативну компетенцію учнів;
- виховувати учнів на принципах міжнародного гуманізму та співпраці;
- навчити школярів толерантному сприйняттю культурного розмаїття, громадянських цінностей

та толерантній поведінці в полікультурному середовищі;

- прищеплювати вміння цінувати власну національну культурну спадщину та повагу до інших національних культур.

Ефективне вирішення цих завдань напряму пов'язане із країнознавчим та етнокультурологічним принципами вивчення іноземної мови, які передбачають ознайомлення з історією, традиціями, побутом народу, мова якого вивчається. Саме ці методичні принципи покладені в основу культурологічного підходу в системі навчання іноземної мови. Сама сутність предмету «Іноземна мова» зумовлює культурологічний аспект його навчання. Сучасний урок іноземної мови, на переконання багатьох учених-методистів та вчителів-практиків, уже сьогодні може стати своєрідною «школою діалогу культур».

У першій половині минулого століття утвердився і набув поширення новий філософський напрям і спосіб мислення – діалогізм. Нині дедалі більшої ваги набуває суспільна роль діалогу, пов'язана змінами соціокультурних зв'язків. Формування глобальної людської цивілізації, перераховані нами вище реалії сьогодення (міжнародні конфлікти, непорозуміння, тиск і приниження за національною приналежністю), потреба пошуку взаєморозуміння, партнерства і співробітництва зумовлюють актуальність саме діалогічної форми спілкування. Діалог культур необхідний для подолання застарілих міфів, релігійного фанатизму, ідеологічних стереотипів з одного боку та для формування людини, здатної до побудови взаємин на основі гуманізації стосунків, пошуку розумних компромісів, взаємоповаги та толерантності – з іншого.

Традиційно історія культури уявляється у вигляді сходинок, якими піднімається людство. Кожна нова культура, таким чином, успадковує все краще з попередніх культур та прямує далі або здійснюється по спіралі.

Зовсім іншу концепцію розвитку культур запропонував В. С. Біблер. Культура розглядається ним не як сходинки, по яких піднімається людство у своєму історичному поступі. Кожна попередня культурна форма мислення, на думку вченого, є особливою, неповторною, і з часом вона не зникає, а продовжує жити, функціонувати у діалозі культур. Саме на цій думці базується основна ідея «школи діалогу культур» В. С. Біблера, яка має сконцентруватися на ідеалі «людини культу-

ри», що не сприймає готових істин. Така людина шукає власні рішення і у процесі їхнього пошуку стає зацікавленою у діалозі з іншими «культурними співрозмовниками» – історичними культурами (Античність, Середні віки, Відродження, Нові часи тощо). Та національними культурами (зокрема з тими, мова яких вивчається).

При цьому, саме у такому продуктивному діалозі, відбувається взаємозбагачення обох культур: власної і «чужої». Адже «чужа культура, – як зазначав дослідник М. М. Бахтін, – лише в очах іншої культури розкриває себе повніше, глибше... Один смисл розкриває свої глибини, натрапивши і доторкнувшись до іншого смислу... Ми створюємо нові питання чужій культурі, які вона сама не створила. Ми шукаємо в неї відповіді на ці запитання, і чужа культура відповідає нам, відкриваючи перед нами свої грані. За такої діалогічної зустрічі двох культур вони не зливаються і не змішуються, кожна зберігає власну єдність і відкриті цілісність, проте вони взаємно збагачуються».

Долучення до культури іншого народу (а це обов'язково відбувається у процесі вивчення іноземної мови) вимагає, насамперед, доволі високої загальнокультурної підготовки. Сучасна культура, як відомо, поліфонічна. Відповідно до цього перед методикою навчання іноземної мови постає комплексне завдання:

1) створити умови для формування культурної ідентичності дитини;

2) розвинути в учня якості й уміння, необхідні для взаємодії в полікультурному просторі сучасного світу.

Кожній культурі притаманна діалогічність: ставлячи і розв'язуючи загальнолюдські проблеми, вона водночас вносить до загальнолюдської культури щось своє, національно-самобутнє, збагачує її особливими гранями, неповторним, властивим лише їй змістом. Саме тому опанування іноземною мовою з урахуванням культурологічного підходу не тільки сприяє збагаченню внутрішнього світу дитини загальнолюдськими цінностями, а й дає їм своєрідний ключ до розуміння інших культурних кодів, надає можливість сприймати культуру з погляду людей, які створили ті цінності. Іншими словами, культурологічний підхід до навчання іноземної мови забезпечує вступ школярів у рівноправний діалог з українською (власною) та іншою культурою (наразі, мова якій вивчається).

На наш погляд основними напрямками культурологічного підходу на уроках іноземної мови є:

- залучення культурологічних знань і зв'язків до процесу навчання іноземної мови;
- організація діалогової діяльності учнів.

Необхідно також визначити найоптимальніші педагогічні технології і методики реалізації культурологічного компонента.

Відомо, що навчання комунікації, творчий розвиток дитини здійснюється як пошук себе в діалозі з «інокультурними співрозмовниками». Тому, якщо стратегічною педагогічною лінією ми обираємо ді-

алогічну, то цілком закономірно, що методичною домінантою у процесі вирішення завдань міжкультурної освіти засобами іноземної мови стануть технології особистісно зорієнтованого, розвивального, інтерактивного спрямування. В організації навчальної діяльності молодих школярів мають переважати ігрові методики, підлітків – евристичні (частково-пошукові) та проблемно-пошукові методи, старшокласників – дослідницькі, спрямовані на здійснення самостійних проектів.

Пріоритетним залишається використання на всіх етапах навчання інтерактивних форм і видів роботи, під якими розуміємо комунікативно-діалогічне навчання, спрямоване на активацію когнітивної сфери дитини.

Під час вивчення іноземної мови на культурологічних засадах розумову діяльність учнів, розвиток критичного і логічного мислення, формування мовленнєвих умінь і навичок активізують такі діалогічні форми навчання, як рольові, імітаційні ігри, семінари, дискусії, «мозкові атаки» тощо. Серед педагогічних новацій, які теж дають високу результативність, можемо назвати сюжетні уроки, віртуальні екскурсії, дебати, розроблення портфоліо.

Крім цього, важлива роль у запровадженні культурологічного підходу до навчання іноземної мови належить і позакласній роботі. З метою допомоги учням усвідомити, що кожна особистість і кожне суспільство – багатокультурні, необхідно організувати інсценізацію шкільних п'єс, різноманітних комплексів, листування з ровесниками, носіями мови тощо.

Результатом запровадження культурологічного підходу у навчанні іноземної мови має стати сформована соціокультурна компетенція школяра, яка передбачає готовність до співпраці і діалогу, усунення мовних перепон і національних культурних комплексів, формування відкритості у спілкуванні з представниками іншомовних культур.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аркусінська А., Александрович П. Міжкультурна освіта: poradnik для вчителя / А. Аркусінська, П. Александрович. – Тернопіль: Лібра Terra, 2008.
2. Ніколаєва С. Ю. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / С. Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003.
3. Бахтин М. М. Естетика словесного творчествa / М. М. Бахтин. – М.: Просвещение, 1986. – С.353-354.
4. Библер В.С. Философско-психологические предложения «Школы диалога культуры» / В. С. Библер. – М., 1989. – С.126
5. Бим И. Л. Теория и практика обучения немецкому языку в средней школе. / И. Л. Бим. – М.: Просвещение, 1998.
6. Пассов Е. И. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению / Е. И. Пассов. – М., 1989.
7. Рогова Г. В. Методика обучения иностранным языкам в средней школе. Г. В. Рогова, Ф. М. Рабинович, Т. Е. Сахарова. – М., 1991. – С. 74 – 88.